

Digi-ajan haasteita: Maniosaaminen, miniosaaminen ja monosaaminen

Digitaalisten televisiolähetysten on määrä alkaa tämän vuoden syksynä. Siirtyminen kohti digi-aikaa on tapahtunut pikku hiljaa isojen talojen seinien sisällä ja julkisuudessa digi-tv:tä on käsitelty pitkään laimeasti. Tätä kirjoitettaessa helmikuun alussa 2001 keskustelu aiheesta on viimeinkin alkanut kiihtyä. MTV:n irtisanomisuhka kytkettiin digitaalistamiseen; Maikkarin työnteekijät marssivat protestiksi ulos työpaikaltaan, ja toimittajat havahtuivat. Jopa yliopiston pölyisiin tutkijankammioihin alkoi tulvia haastattelupyynnöitä: ”Kerro nyt mitkä ovat ne pahimmat uhkakuvat!” Erityisesti on siis alettu puhua digi-tv:n ongelmista: laitteiden puuttumisesta, katsojien vastahakoisuudesta, ohjelmien laadun heikkenemisestä tai koko operaation kalleudesta. Viralliset tahot viestintäministeriä myöten arvelevat digi-televisioaloituksen viivästyvän.

Kun aloitimme tämän neljännen Journalismikritiikin vuosikirjan työstämisen vajaa vuosi sitten, digi-televisiohaasteet journalismille tuntuivat ohittamattomalta aiheelta. Uhkien lisäksi halusimme luoda myös mahdollisuuksia ja erityisesti digistä käytyä julkista keskustelua. Keskustelun haravoiminen oli kuitenkin työlästä. Lähetimme joukolle eri televisiokanavien, Helsingin Sanomien ja Aamulehden toimittajia sähköpostikyselyn, jossa kysyimme muun muassa millaista palautetta he olivat digi-televisioaiheisista jutuistaan saaneet. Vastauksia tuli muutama verkkaiseen tahtiin. Kävi ilmi, että juuri kukaan toimittajista ei ollut saanut juttuunsa sen paremmin etukäteisopastusta kuin jälkikäteistä palautettakaan. Aiheesta tehdyt jutut olivatkin paria kriittistä poikkeusta lukuun ottamatta esitteleviä tai käsitteleviä digitaalisen television teknisiä ominaisuuksia – monet hämäästi ja toimijatahojen mainoslauseita toistellen. Julkista keskustelua aiheesta käytiin vähän.

Vuoden 2000 aikana digi-televisiosta puhuttiin vielä visioiden tasolla. Yksi tärkeimmistä virallisista visioista, joka digitaaliseen televisioon liitetään, on lupaus interaktiivisuudesta, vuorovaikutteisuudesta. Digitaalisen television kerrotaan tuovan katsojille uusia palveluja, mahdollisuuksia käydä kauppaa, pelata pelejä ja saada viranomaispalveluja omalle sohvalleen. Journalismista

puhuttaessa katsojan kerrotaan saavan yhä enemmän uutisia yhä useammin, lopulta ympäri vuorokauden.

Vaikka keskustelu onkin kiivastunut vuoden vaihteen jälkeen, puuttuu julkisesta sananvaihdosta vieläkin se näkökulma, jossa sohvalta istuja ei olisi vain kuluttaja tai laitteiden ja palvelujen käyttäjä. Sohvaperunaksi kutsuttua katsojaa ei mielletä osallistujaksi, keskustelijaksi tai ohjelmien kanssatekijäksi.

Toisenlaiset utopiat digi-television ja laajemmin uuden tekniikan mahdollisuuksista yhteisöllisyyden luojina eivät voi edes alkaa toteutua ilman uudenlaisia ohjelmamuotoja ja lajityyppejä. Haaste journalismille onkin, kuinka se pystyy ottamaan käyttöönsä uudet mahdollisuudet, jotka tekniikka periaatessa voisi tarjota. Jos tähän haasteeseen ei vastata, sisältää uusi väline vain vanhan kertausta aiempaa lukuisempina toistoina.

Tässä vuosikirjassa pyrimme siirtämään digi-keskustelua visioista kohti konkretiaa. Toimitusten työprosesseissa digi-aika joka tapauksessa jo on, riippumatta siitä aloitetaanko digitaaliset televisiolähetykset elokuun 27. päivänä, ensi vuonna vai ei koskaan. Vaikka monet kysymykset jäävät avoimeksi pohdinnaksi, on tärkeä käsitellä muun muassa digi-ajan tuomaa moniosaaajuuden vaatimusta ja sen vaikutusta journalistisiin sisältöihin.

Huvittava kuriositeetti on, että tietokoneen oikolukuohjelma ei tunnista sanaa moniosaaminen, vaan tarjoaa vaihtoehtoiksi *maniosaaminen*, *miniosaaminen* tai *monosaaminen*. Pienellä sanan ja mielen taivuttelulla kaikki nämä etuliitteet ovat kummasti ymmärrettävissä digi-kontekstissa. Eipä ihme, että Journalistiliitto on päättänyt käyttämään termiä *monitekeminen*.

Yllättävä kytkös digi-ajan tematiikkaan löytyy 1600-1700 -luvulta. Journalismikritiikin seminaarissa marraskuussa 2000 esitelmöinyt kirkkohistorioitsija Esko M. Laine listaa tässä vuosikirjassa joukkoviestinnän arvoja ennen meidän tuntemiamme joukkotiedotusvälineitä. Kiintoisaa kyllä, nykyjournalismi tuntuu yhä pohjaavan samoihin arvoihin kuin joukkotiedotus Ruotsin vallan alaisessa Suomessa. Vahvimpana elää käsitys journalismin roolista nimenomaan *tiedonvälityksenä*. Nykyäänkin tiedon tulee journalismin eettisten koodien mukaan olla *selkeää* ja *yksiselitteistä*, ja sen tulee olla *oikeaa*. Tiedonvälitys on myös käytännössä *taloudellisen yritteliäisyyden palveluksessa*. Vähäarvoisemmiksi nykyjournalismissa ovat painuneet Laineen listaamista arvoista *tiedon yhteisöllisyys* sekä *heikkojen suojelu ja vastuu tiedon vaikutuksista*. Tässäkin vuo-

sikirjassa journalismikritiikki kohdistuu usein siihen, että journalismi toimii nämä arvot unohtaen; oli sitten kyse imagojen muokkauksesta, potilaan oikeuksista tai kansalaisten oikeudesta saada äänensä kuuluviin.

× × ×

Journalismikritiikin vuosikirja syntyy vuoden mittaisen prosessin aikana. Siihen voivat tarjota juttuja kaikki, jotka näkevät kritiikin aihetta – hyvää tai huonoa – journalismissa tai journalistisen työn käytännöissä. Toivotamme uudet ja vanhat tekijät tervetulleiksi tekemään kuluva vuodesta koostettava vuosikirjaa, joka samalla juhlistaa journalismikritiikin viidettä vuotta.

Vuosikirjan 2001 toimituskuntaan ovat kuuluneet Teuvo Arolainen, Juha Lehtinen, Harri Palmolahti, Asta Rajala, Päivi Rajamäki, Sinikka Torkkola ja Turo Uskali. Kirjan taittoi Petri Nuutinen. Kiitämme kaikkia antoisasta yhteistyöstä.

*Elina Noppari ja Katja Valaskivi
Journalismikritiikin vuosikirjan toimittajat*

*YTM Elina Noppari työskentelee tutkijana
Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä.
Sähköposti: elina.noppari@uta.fi*

*YTT Katja Valaskivi on Suomen Akatemian tutkijatohtori
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.
Hän on Tiedotustutkimus-lehden uusi päätoimittaja.
Sähköposti: katja.valaskivi@uta.fi*